

A KISLÁNY ÉS AZ ŐSKÖVÜLETEK

Szuvenírárusból tudós

Kétszáz évvel ezelőtt élt egy tudósnő, aki a lehető legnagyobb ellenszélben dolgozva, szinte esélytelenül is a legnagyobb tudósok közé emelkedett. Az ő esetében nem arról volt szó, hogy a nehézségek és a nyomor ellenére alkotott nagyot, hanem kifejezetten a kegyetlen körülmények terelték rá a tudomány útjára.

- ♦ **Mary Anning** a 19. századi angliai szegények világába született 1799-ben. Mire a világra jött, a szüleinek már három gyermeke meghalt. Mary arról a halott testvéréről kapta a nevét, aki néhány évvel korábban, négyéves korában megégett, miközben gyújtóst tett a kandallóba. Ő maga is hajszál híján meghalt már kislánykorában: egyéves volt, amikor belecsapott a villám egy vásári lovasbemutatóra. Az őt karjában tartó szomszédasszony és két másik nő azonnal meghalt, Mary azonban életben maradt. Nem sok esélye nyílt a felhőtlen életre: apja asztalos volt, aki alig tudta eltartani a családját. Házuk egy dél-angliai kisváros, Lyme Regis hídjára épült. Jobb híján abból egészítették ki a bevételüket, amiből sok más szegény is a környéken: a tengerparton kutattak megkövesedett ősmaradványok után, és a leleteket turistáknak adták el. Mary már gyerekkorától figyelte és szedegette a fossziliákat, és észrevétlenül óriási gyakorlatot szerzett a kezelésükben, osztályozásukban. Az egész család veszélyes tengerparti sziklák között, nyaktörő helyeken mászva kereste meg a pénzt.

A gyűjtögető, szuveníreket áruló szegényeknek persze fogalmuk sem volt a kövületek valódi koráról, a földtörténetről és az evolúcióról. Amikor mindez kezdődött, *Charles Darwin* még meg sem született. Az azonban már ekkor is nyilvánvaló volt, hogy ez a bolygó és rajta az élet jóval idősebb, mint korábban gondolták. A hatezer éves földtörténet tarthatatlan elmélet volt, és az Anning család – nagyrészt szándékán kívül – mindennap hozzájárult az igazság felderítéséhez. A kislány hamar magára maradt a családi vállalkozás irányításában. Apja tuberkulózisban szenvedett, majd súlyos sérüléseket szerzett, amikor egy gyűjtőúton lezuhant egy szikláról. Negyvennégy évesen meghalt, és a tizenegy éves Mary gondolkodás nélkül átvette az uralmat a fossziliakereskedésben. Az első fontos leletük az ichtioszaurusznak, azaz „halgyíknak” elnevezett tengeri hüllő csontváza volt. A csonka család, az önálló Mary-vel az élen egyre nagyobb hírnevet szerzett. Először a környéken vált ismertté, mire pedig felnőtté vált, már távolabbról is hozzá fordultak a szenvedélyes gyűjtők.

Kép - Wikimedia Commons

Gazdag nemesek is rendeltek tőle leleteket, szakemberek leveleztek vele olyan kérdésekben, amelyekben általában csak tehető és képzett férfiak diskuráltak egymással. Korabeli leírások szerint alig kellett rápillantania egy csontleletre, máris tudta, milyen állathoz tartozhatott. Nemcsak a legkomolyabb szakértő volt abban a korban, hanem az első komoly kiállító is: cementtel és más eszközökkel illesztette össze a csontokat, hogy láthatóvá tegye, milyen lehetett egy-egy állat a maga korában. A 19. század első felében persze nem történtek csodák a nők helyzetében. Mary Anning nem tanulhatott, és egész életében mindenféle végzettség nélkül folytatta tevékenységét. Úgy tett szert az akkori világ talán legalaposabb tudására a saját szakterületén, hogy iskolapadot az egyházi vasárnapi lányiskolán kívül soha nem látott. A tankönyvekben ennek ellenére ma is előkelő helyen látható egyik legfontosabb lelete, a pteroszaurusz, az a valószínűleg tollas élőlény, amely az egyik legismertebb átmenet a hüllők és a madarak között. A csontvázát Mary 1828-ban találta, és hatalmas szakmai érdeklődést váltott ki vele. Eközben hol jobban, hol rosszabbul élt, mivel a szuvenírárusításon kívül más bevétele továbbra sem volt.

Egy-egy komolyabb leletet jelentős összegért tudott értékesíteni, de előfordult, hogy hónapokig egyetlen darabot sem talált. Akármilyen szerényen is élt, a haszonlesők őt sem kímélték. 1835-ben egy szélhámós kicsalta tőle minden megtakarított pénzét, körülbelül háromszáz fontot. Mary teljesen elszegényedett, ám ez volt az a pillanat, amikor a tudományos világ végre a segítségére sietett, és kimutatta felé az összetartó közösség szolidaritását. A Brit Társaság a Tudomány Előmeneteléért nevű szervezet meggyőzte a kormányt, hogy elismerése és hálája jeleként évi huszonöt font járadékot fizessen Anningnek. Ez nem volt sok, de ahhoz éppen elég, hogy szerényen megéljen belőle. Akármilyen sok jó szándék is áramlott feléje szakmai körökben, nem élvezhette sokáig a megbecsülést. Mellrákot kapott, aminek a túlélési esélyei akkoriban a nullával voltak egyenlők. A gyógykezelését a Geológiai Társaság fizette, de a betegsége 1847-ben legyőzte őt. Halála után a társaság festett üvegablakot készíttetett a tiszteletére. Tíz évvel később megjelent *Charles Darwin Fajok eredete* című műve, amely végleg a helyükre tette az őseletek körüli szakmai vitákat. ♦